

УДК 351.745.5:355.233.22

Мартишко А. Ю. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри вогневої та спеціальної фізичної підготовки навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;

Рябуха О. С. – викладач кафедри вогневої та спеціальної фізичної підготовки навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ І МЕТОДИЧНИХ ЗНАНЬ ІЗ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Висвітлено засади формування теоретичних і методичних знань із фізичної підготовки у працівників поліції. Визначено причини, що перешкоджають ефективному засвоєнню теоретичних і методичних знань із цієї дисципліни правоохоронцями. Запропоновано поділяти їх на основні та додаткові. Схарактеризовано етапи формування теоретичних і методичних знань у працівників поліції.

Ключові слова: теоретичні та методичні знання, фізична підготовка, поліцейські заходи, працівник поліції.

В умовах нестабільної соціально-політичної ситуації в Україні досить актуальним і важливим є питання підготовленості працівників поліції до ефективного виконання службових обов'язків. Дослідження цього питання сприятиме підвищенню рівня протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки та правопорядку.

Ураховуючи положення Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року, у якому зазначено, що працівники поліції для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці та порядку чи припинення їх порушення застосовують у межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу. Поліція для виконання покладених на неї завдань може застосовувати інші заходи, визначені окремими законами [1].

Саме для виконання цих законодавчо закріплених завдань правоохоронцям потрібно оволодіти теоретичними знаннями та сформувати практичні навички з галузевих юридичних дисциплін загалом і прикладних зокрема.

Однією зі складових службової підготовленості працівників поліції є фізична підготовленість.

Фізична підготовка особового складу правоохоронних органів України – це педагогічно спрямований процес забезпечення спеціалізованої фізичної підготовленості до професійної діяльності зі специфічними професійними характеристиками. Фізична підготовка в правоохоронних органах має забезпечувати збереження здоров'я, творчої і трудової активності, усебічний розвиток фізичних якостей, професійно важливих умінь і навичок працівників, необхідних для виконання службово-оперативних завдань [2].

Аналіз нормативних документів [3] засвідчив, що кількість годин, яку відведено для фізичної підготовки працівників поліції всіх категорій, значно зменшено. Згідно з Положенням про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 26 січня 2016 року № 50, загальну фізичну підготовку опановують самостійно. У зв'язку із цим підвищується значення теоретичної та методичної підготовленості працівників поліції з фізичної підготовки.

Мета статті – дослідити особливості формування у працівників поліції теоретичних і методичних знань із фізичної підготовки.

Для досягнення окресленої мети необхідно: 1) здійснити аналіз спеціальної літератури та нормативних документів, що стосуються підготовки працівників поліції; 2) провести опитування працівників поліції з високим рівнем фізичної підготовленості.

Відповідно до вимог наказу МВС України від 26 січня 2016 року № 50 [3], заняття з фізичної підготовки передбачають формування й удосконалення в поліцейських: рухових умінь і навичок, необхідних у повсякденній діяльності й у разі виникнення екстремальних ситуацій; витривалості, швидкісних і силових показників, які забезпечують можливість переслідування правопорушника та перевагу в силовому протистоянні під час його затримання, зокрема з подоланням природних і штучних перешкод; навиків самоконтролю за фізичним станом, станом здоров'я у процесі виконання фізичних вправ; практичних навичок застосування прийомів фізичного впливу.

Зазначено, що заняття з фізичної підготовки мають бути практично спрямованими (не менше ніж 90 % загального навчального часу із цього виду підготовки). Це ще раз підтверджує необхідність засвоєння теоретичних і методичних знань та забезпечить суттєве підвищення цілеспрямованості й ефективності процесу фізичної підготовки працівників поліції.

Високий рівень фізичної підготовленості, досконале володіння технікою і тактикою застосування заходів фізичного впливу, навичками самозахисту та прийомами рукопашного бою в штатних й екстремальних ситуаціях оперативно-службової діяльності – професійний обов'язок кожного працівника поліції.

У роботах науковців, які досліджували проблеми формування теоретичних і методичних знань під час занять фізичною підготовкою, увагу акцентовано на тому, що цей процес необхідно здійснювати саме шляхом поєднання рухової та інтелектуальної діяльності [4–7].

На думку Н. В. Москаленко [8], важливим завданням сучасного навчального закладу є збереження та розвиток інтелектуального і фізичного потенціалу нації, що передбачає виховання повноцінної, гармонійно розвиненої, психічно й фізично здорової особистості.

Проаналізувавши праці таких спеціалістів, як С. Є. Бутов, В. І. Пліско, Я. М. Добрижияловський, І. Ю. Шмигін, О. І. Долматов, можна стверджувати, що успішність діяльності працівників правоохоронних органів у протиборстві з озброєним супротивником залежить від рівня їх фізичної, психологічної і техніко-тактичної підготовленості.

Фізична підготовка як навчальна дисципліна є компонентом цілісного розвитку особистості. Це складова загальної культури та професійної підготовки поліцейських, невід'ємна частина освітнього процесу, значущість якої полягає в гармонізації духовних і фізичних сил, формуванні таких цінностей, як здоров'я, фізична розвинутість, досконалість і психічна стійкість [2].

Заняття з фізичної підготовки спрямовані на виконання таких освітніх завдань: забезпечити раціональне формування індивідуального фонду необхідних рухових знань, умінь і навичок, довести їх до належного рівня досконалості; навчити кожного застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті з метою самовдосконалення [9].

Опитування працівників поліції з високим рівнем фізичної підготовленості засвідчило, що одним із чинників, який негативно позначається на підготовленості правоохоронців, є низький рівень теоретичних і методичних знань, а також мотивації до системних знань із фізичної підготовки, знецінення значущості фізичного виховання.

Дослідник Б. М. Шиян у своїй роботі зазначає, що особа має базову фізичну освіту – сформованість вихідних й основних життєво важливих рухових умінь і навичок (ходьба, біг, керування предметами, подолання перешкод тощо), проте цього не завжди достатньо для засвоєння практичних умінь та навичок у застосуванні заходів фізичного впливу, які передбачені навчальною програмою з фізичної підготовки [9].

Відповідно до вимог навчальних і робочих програм зі спеціальної фізичної підготовки у вишах МВС України, працівники поліції мають опанувати навчальний матеріал під час не лише практичних, а й самостійних та індивідуальних занять. Метою цих занять є поглиблення теоретичних знань й удосконалення методичної підготовленості з фізичної підготовки. Вони передбачають самостійне вивчення документів і методичних посібників із фізичної підготовки та спорту; з'ясування завдань і змісту практичних занять; виконання вправ і методичних прийомів організації занять.

Ефективне виконання завдань, які покладені на працівників поліції, неможливе без засвоєння теоретичних знань із фізичної підготовки. Їх пропонуємо розуміти як процес і результат оволодіння поліцейськими спеціальною системою знань, умінь, навичок із фізичної підготовки, які необхідні для виконання повноважень поліцейського, а також життєдіяльності людини.

Методичні знання з фізичної підготовки – це система знань про концептуальні засади методики викладання в галузі фізичного виховання, здатність особи застосовувати їх у навчально-виховному процесі й уміння передати учасникам цього процесу досвід рухової діяльності (умінь і навичок).

Теоретичні та методичні знання виявляються в здатності проєктувати, адаптувати, організовувати, умотивувати, досліджувати та контролювати процес фізичної підготовки.

Загалом аналізовані знання з фізичної підготовки працівників поліції умовно можна поділити на основні та

додаткові, що необхідні під час як занять із фізичної підготовки, так і виконання службових обов'язків.

До основних знань, що необхідні для ефективного розвитку фізичних якостей працівників поліції, належать:

знання методів, форм, засобів розвитку основних фізичних здібностей;

знання нормативних актів, які регламентують організацію фізичної підготовки в підрозділах Національної поліції.

Додаткові теоретичні знання – це засади правил дотримання особистої гігієни, контролю та самоконтролю під час занять фізичними вправами.

Завдяки комплексному використанню основних і додаткових теоретичних та методичних знань із фізичної підготовки можна досягнути найвищої ефективності під час навчання майбутніх працівників поліції та в процесі службової підготовки правоохоронців. Засвоєння цих знань працівниками поліції в процесі фізичної підготовки надасть можливість правильно оцінити обстановку, окремі ситуації, обрати найоптимальніші дії, прийоми та комбінації прийомів.

Аналіз спеціальної літератури [4–8; 10; 11] свідчить, що освіта в цій галузі передбачає два аспекти: 1) загальний «руховий», що спрямований на вдосконалення природних, а також формування нових рухових умінь і навичок та розвиток фізичних якостей на оптимальному для життєдіяльності людини рівні; 2) засвоєння мінімуму знань із фізичної підготовки.

На думку дослідників, процес повноцінного формування теоретичних і методичних знань передбачає такі етапи: перший – оволодіння необхідними фізичними вправами та базовими теоретичними й методичними знаннями на заняттях у виші зі специфічними умовами навчання або проходження початкової професійної підготовки чи служби в підрозділах поліції; другий – засвоєння необхідного обсягу фізичних вправ, теоретичних і методичних знань, умінь та навичок під час занять із фізичної підготовки; третій – увесь обсяг фізичних вправ, теоретичних і методичних знань з організації фізичної підготовки й спортивної роботи.

На початкових етапах формування теоретичних і методичних знань (першому та другому) заняття з фізичної підготовки має бути спрямоване на набуття знань майбутніми правоохоронцями з організації індивідуальних форм фізичної

підготовки (ранкової фізичної зарядки, самостійної підготовки, індивідуального фізичного тренування).

Умовами, що сприяють ефективнішому засвоєнню працівниками поліції теоретичних і методичних знань, пропонуємо вважати такі: 1) системне відвідування правоохоронцями занять із фізичної підготовки під час службової підготовки; 2) відвідування відкритих показових і поточних занять із фізичної підготовки; 3) проведення занять із фізичної підготовки, на які запрошують викладачів фізичного виховання інших навчальних закладів, інструкторів із прикладних видів спорту; 4) залучення майбутніх працівників поліції до наукової роботи, участі в олімпіадах, конкурсах, конференціях, спортивних секціях і виконання інших творчих практичних завдань.

Під час заняття з фізичної підготовки на викладачів профільних кафедр покладено важливе завдання щодо переконання майбутніх працівників поліції в необхідності засвоєння знань стосовно впливу фізичних вправ на підтримання належного фізичного стану та стану здоров'я, підвищення розумової працездатності, виховання моральних і вольових якостей.

Створення та дотримання зазначених умов допоможе поглибити й закріпити теоретичні й методичні знання працівників поліції на заняттях із фізичної підготовки та в процесі самостійної роботи над розвитком загальної фізичної підготовки, навчальною і науковою літературою, прищепити їм навички пошуку, узагальнення, критичного аналізу навчального матеріалу, уміння формувати й обстоювати власні погляди з питань, що вивчають на заняттях із фізичної підготовки в системі службової підготовки.

Забезпечити високу якість й ефективність засвоєння теоретичних і методичних знань неможливо на окремих практичних заняттях. Необхідно, щоб засвоєнню цих знань було присвячено загалом навчальну програму з фізичної підготовки, весь спектр навчальних тем, передбачених тематичними планами та системою організації спортивно-масових заходів, які відбуваються у вищому навчальному закладі системи МВС України.

На підставі здійсненого аналізу спеціальної літератури й опитування правоохоронців можна виокремити низку особливостей, які стосуються формування у працівників поліції теоретичних і методичних знань із фізичної підготовки. Посилену увагу слід приділяти розвитку творчої активності, яка є показником загального розвитку особистості та передбачає

внутрішнє прагнення до участі в навчальному процесі. Здобуті теоретичні та методичні знання сприяють удосконаленню таких розумових здібностей, як аналіз, порівняння та планування своєї рухової діяльності. Основним ресурсом формування теоретичних і методичних знань є самостійна й індивідуальна робота зі спеціальною літературою. Періодичне опитування працівників поліції є ефективним напрямом закріплення теоретичних і методичних знань. Важливим є збагачення змісту цих знань досвідом правоохоронної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
2. Бутов С. Є. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ : навч. посіб. / за заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва та Є. М. Моїсеєва. – Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2003. – 338 с.
3. Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 26 січ. 2016 р. № 50. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70260-16>. – Назва з екрана.
4. Линець М. М. Основи методики розвитку рухових якостей : навч. посіб. / М. М. Линець. – Львів : Штабар, 1997. – 272 с.
5. Сухорада Г. І. Спортивно-масова робота у вищих військових навчальних закладах (на прикладі курсантів-зв'язківців) : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Сухорада Григорій Іванович. – Львів, 2003. – 20 с.
6. Теория и методика физической культуры : учеб. для пед. ин-тов / под ред. проф. Ю. Ф. Курамшина. – М. : Совет. спорт, 2000. – 464 с.
7. Сергієнко Ю. П. Спеціальна фізична підготовка у системі професійного навчання фахівців податкової міліції : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Сергієнко Юрій Петрович. – Харків, 2005. – 19 с.
8. Москаленко Н. Система заходів з формування знань основ здорового способу життя у загальноосвітніх навчальних закладах / Н. Москаленко, Н. Гонтаровська // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2008. – № 1. – С. 28–32.

9. Шиян Б. М. Теорія та методика фізичного виховання школярів. В 2 ч. Ч 1 / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2001. – 272 с.

10. Шамардіна Г. М. Характеристика теоретичного, методичного та практичного рівня знань про фізичне виховання старшокласників / Г. М. Шамардіна, Н. Г. Долбишева // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 9 (35). – С. 26–30.

11. Долбишева Н. Г. Основні фактори, які впливають на формування знань із фізичної культури [Електронний ресурс] / Н. Г. Долбишева // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2008. – Т. 2. – С. 84–88. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fvs_2008_2_29.pdf. – Назва з екрана.

Стаття надійшла до редколегії 30.09.2016
